

Секція – «ИННОВАЦИОННЫЕ ПОДХОДЫ К РАЗВИТИЮ ЛИЧНОСТИ
(образование,
философия, литература, искусство)»

**Нагрибельна І.А.,
Сугейко Л.Г.,
Мельничук Ю.Ю.,
Мироненко О.В.,
Сидоренко Н.І.,
Перепьолка В.І.**

ЛІНГВОДИДАКТИЧНА ПІДГОТОВКА СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Херсонський державний університет

Вступ

Процес реформації сучасної вищої освіти вимагає підготовки висококваліфікованого, компетентного фахівця початкової школи. Про необхідність формування такого спеціаліста, здатного бути конкурентоспроможним на сучасному ринку праці та водночас озброєного ефективними методами й засобами навчання, наголошують закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», Державна програма «Вчитель», Концепція Нової української школи.

Найважливішим засобом, основним «інструментом» професійної компетентності вчителя є його методична підготовка, однією зі складових якої виступає лінгводидактичний аспект.

1. Формування мовної особистості майбутнього вчителя початкових класів шляхом реалізації норм літературної мови

Базовим завданням сучасного вищого закладу є підготовка високопрофесійного фахівця, який вмiло оперує нормами сучасної лiтературної мови.

Специфіку регулювання лiтературних норм мови у рiзних стилях української мови досліджували такі вчені як: А. Загнітко, М. Зубков, А. Коваль, Л. Мацько, А. Нелюба, М. Пентиліюк, С. Шевчук та інші.

Під лiтературною нормою мови розуміють ознаки, «правила лiтературно опрацьованого мовлення, яке є зразком писемної та усної форм спілкування» [4, с.20].

На думку О. Мироненко, мовна особистість «повинна досконало володіти нормами лiтературної мови: орфоепічними (правильною вимовою звуків та звукосполучень), акцентуаційними (усталеним наголошуванням слів), орфографічними (правильним написанням слів та їх частин), лексичними (вживанням слів відповідно до їх лексичного значення) та фразеологічними (правильним використанням фразеологічних одиниць), морфологічними (вживанням граматичних форм слів), синтаксичними (побудовою словосполучень та речень) та стилістичними (уживанням мовних засобів у конкретних стилях мови)» [6, с.56].

Вимовляючи слова і словосполучення, необхідно пам'ятати про особливості вимови рiзних звуків. Основними причинами відхилень від орфоепічних норм є явище білінгвізму, діалектне середовище, порушення норм працівниками телебачення і радіо.

Акцентуаційні норми регулюють особливості наголошування у словах, оскільки в українській мові наголос рухомий, тобто він може стояти на першому, або другому, або третьому складі: староста, ознака, листоноша тощо. Багатоскладові слова, а особливо складні, крім основного наголосу можуть мати ще й додатковий (і не один), що характеризується меншою силою. Він також позначається за потреби спеціальним значком, наприклад: військ`овозобов'язаний, `аерофотозніма`ння.

Орфографічні норми регулюють правопис слів: разом, окремо або через дефіс, наприклад: фотографія на пам'ять, або вивчити вірш напам'ять; з великої або малої букви, наприклад: Біла Церква, Чорне море, Херсонська область.

Аналізуючи лексичні норми слід звертати увагу на лексику української мови, що складається зі слів корінних (90%) і запозичених. Аспект використання слів іншомовного походження в українській мові є складним і вирішується неоднозначно. Уживання необхідних запозичених лексем не вважають негативним явищем, проте надмірне, неправильне або невиправдане їх застосування визнається як негативне явище. Лексичні норми регламентують вживання слів відповідно до їх лексичного значення та не допускати вживання жаргонних, діалектних, просторічних слів, суржику.

Під час використання фразеологічних одиниць в українській мові необхідно пам'ятати про їх семантичне навантаження, оскільки у художньому стилі вони надають тексту оцінно-експресивного потенціалу.

Морфологічні норми контролюють уживання граматичних форм слів, особливо коли в мові налічується не один, а кілька паралельних способів висловлення, залежить смислова чіткість, логічна послідовність, багатство і різноманітність висловлення думки.

Синтаксичні норми регулюють особливості будови словосполучень, простих і складних речень.

Стилістичні норми регулюють вживання лексем, граматичних форм у реченнях та текстах різних стилів. Слід чітко розрізняти мовні особливості кожного стилю та пам'ятати про стилістичні відхилення, наприклад: використання розмовних слів рученька, ніженька, носик замість стилістично нейтральних рука, нога, ніс в наукових документах.

У контексті викладання курсів «Українська мова за професійним спрямуванням» студентам Херсонського державного університету пропонуються різні види вправ для кращого оволодіння нормами літературної мови:

1. Прочитайте речення. Подумайте, які норми української літературної мови порушено. Запишіть правильно речення. Поставте знак наголосу у виділених жирним шрифтом словах.

1. Інформатика – наукова дисципліна що вивчає структуру та загальні властивості інформації а також закономірності всіх процесів обміну інформацією — від безпосереднього усного або письмового спілкування спеціалістів до цілком формальних процесів обміну інформацією за допомогою різних носіїв інформації. 2. Гіпербола популярна в усі часи, але найбільш характернішою вона була для барокової культури. 3. Важливу роль в розвитку культури **фахової** мови має мовна освіта, метою якої є формування професійної мовно-комунікативної компетенції індивіда. 4. Чому ви відказуєтесь прийняти участь у цих міроприємствах? 5. У документі Word можна додавати межу з будь-якого боку таблиці чи абзаца обраного тексту в документі. 6. **Магістерська** робота – це кваліфікована науково-дослідницька робота випускника, яка готується з метою публічного захисту і отримання освітньо-кваліфікаційного ступеня «магістр». 7. **Логопедія** — це наука про порушення мови про методи їх попередження виявлення і усунення засобами спеціального **навчання** і виховання. 8. На протязі XII ст. виникло від 10 до 15 таких удільних **князівств**, найбільшими з яких були Галицько-Волинське, Володимиро-Суздальське, Новгородське, Чернігівське та Смоленське.

2. Запишіть правильно текст, розкриваючи дужки. Дотримуйтесь правил милозвучності.

Зародження архіву сягає (у, в) сиву давнину. Перші документи, що з'явилися на території України (у, в) часи Київської Русі (й, і) в період феодалної роздробленості, знаходилися (в, у) скарбонах при київських дворах, монастирях (й, і) церквах, боярських садибах, які (й, і) виконували функції сховищ офіційних документів. Пізніше, (в, у) XIV- XVIII століттях, вони зберігалися (в, у) замках удільних князів та магнатів, (в, у) резиденціях воєвод та культових закладах. Створюватися архіви почали (із, з, зі) XVI

століття при міських судах (й, і) магістратах. Вони були місцем збережень офіційних документів (й, і) використовувалися тільки (із, з, зі) практичною метою. (У, в) ХІХ ст.(із, з, зі) розвитком науки (й, і) техніки зростає інтерес (й, і) наукова цінність архівних матеріалів як історичних джерел. (В, у) 1843 році почала діяти Київська археографічна комісія для упорядкування стародавніх актів, яка збирала (і, й) видавала документи (із, з, зі) історії України.

3. Поставте правильно наголос у словах. Яким словником ви скористались, щоби правильно поставити наголос. Запам'ятайте правильне наголошення поданих слів.

Аналоговий, багатоскладовий, безрозмірний, білковина, бородавка, бурштиновий, видатковий, випадок, вирахування, висковий, виснаження, відбірний, глянцевий, двоколовий, добуток, звуковий, йогурт, кільце, лікарський, логопедія, олігофренія, пільговий, показник, помилка, поперековий, прикус, програмовий, сенсорний, типовий, тришаровий, фольга, фунтовий, шоковий, язиковий.

4. Перекладіть подані сполучення слів. Зверніть увагу на те, як у словнику подають переклад близькозвучних варіантів.

Отменить встречу, отменить статью закона; поднимать вопрос, поднимать голову; подписывать заявление, подписывать акции; принимать меры, принимать участие; совершать денежные операции, совершать нападение, совершать обряд, совершать преступление, совершать ошибку; создать проект, создать впечатление; строить дом, строить ряды спортсменов, строить планы на будущее; считать деньги, считать своим долгом; терять время, терять ключи, терять сознание.

5. Утворіть словосполучення, дібравши зі слів, поданих у дужках, відповідне за змістом до наведених паронімів. Їх значення з'ясуйте за «Словником паронімів української мови» Д. Гринчишина й О. Сербенської.

Витрати, втрати (при транспортуванні, на ремонт), військовий, воєнний (квиток, стан), громадська, громадянська (толока, війна), інформативна,

інформаційна (лекція, служба), книжковий, книжний (магазин, вислів), методична, методологічна (література, спрямованість), особовий, особистий (займенник, щоденник), первинна, первісна (обробка, редакція), писемний, письменний (різновид літературної мови, народ), хронікальна, хронічна (розповідь, хвороба), чисельний, числовий (склад, знак).

6. Запишіть подані іменники в родовому відмінку однини. Поясніть закінчення.

Дуб, аналіз, синтез, термін, експеримент, формуляр, експорт, заголовок, підпис, індекс, заклад, ксерокс, апарат, адресант, бланк, банк, комп'ютер, інститут, колектив, виробіток, спеціаліст, приріст, студент, відмінок, журнал, характер.

7. Утворіть просту й складену форми вищого та найвищого ступенів порівняння до поданих прикметників, запишіть їх.

Глибокий, високий, тяжкий, традиційний, дотепний, вузький, дорогий, товстий, щирий, уважний.

8. Поставте іменники в потрібному відмінку. Назвіть особливості зв'язку числівників з іменниками.

Два (книга, куш, тренер, стіл); три (принтер, кілометр, тиждень, агент); чотири (метр, підручник, біолог), п'ять (кілограм, учитель, метр, машина); одна друга (частина, тонна, гектар); два з половиною (раз, центнер, градус).

9. Відредагуйте речення, де порушено порядок слів.

1. Наведені в цьому розділі, типові форми документів використовуватися можуть для укладання науково-технічної продукції.
2. Через свого представника з числа співавторів ознайомитися з усіма матеріалами мають право автори.
3. Під час перебування делегації з офіційним візитом неофіційні зустрічі організують також.
4. За взаємною домовленістю визначається місце і час проведення переговорів.

Отже, процес кращого засвоєння норм літературної мови під час підготовки майбутніх фахівців початкової школи передбачає виконання різних видів вправ: переклад текстів фахового спрямування, розрізнення

наголосу у словах, відмінювання слів та складання з ними речень, використання текстів певних стилів та редагування їх.

2. Професійна підготовка майбутнього вчителя початкової школи під час вивчення лінгводидактичних дисциплін

Нормативні документи НУШ (Державний стандарт початкової освіти, концепція Нової української школи, типові програми) вимагають організації навчального процесу таким чином, щоб освітнє середовище, методи, прийоми, засоби та форми навчання забезпечували всебічний розвиток школярів, їхніх талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формували самостійність, творчість та допитливість, враховували їхні індивідуальні особливості, створювали такі умови, щоб кожна дитина відчула себе талановитою і мала можливість розвивати свої здібності.

Формування готовності майбутнього вчителя початкових класів (студентів педагогічних навчальних закладів різних рівнів акредитації) до роботи з молодшими школярами – процес складний і довготривалий.

Потрібно сформувати творчого вчителя, який навчив би дітей набуті знання з усіх предметів «одягати» в мовну оболонку так, щоб мова служила засобом висловлювання особистих думок, стала виявом власної свідомості.

Щоб успішно розвивати мовлення молодших школярів, майбутньому вчителеві потрібно самому за роки здобуття професійної освіти не лише поповнити теоретичні відомості з мови, а й за новітніми технологіями навчання оволодіти тими вміннями й навичками, які в майбутньому мають опанувати під їхнім керівництвом учні початкової школи. Тому курс української мови та методики її навчання в початковій школі доцільно вивчати у такому тісному поєднанні, щоб кожна тема, яка опрацьовуватиметься учнями, була детально засвоєна не тільки в теоретичному та практичному аспектах, а й на технологічному і методичному рівнях.

На уроках української мови, учитель має можливість давати дітям

системні знання про мову як засіб вираження думок і почуттів людини, виробляти практичні навички володіння культурою мови, дотримуватися мовних норм, уміти користуватися словниками та іншою додатковою літературою, прищеплювати мовні смаки, розширюючи філологічний кругозір, розвивати мовленнєві навички, виробляти лінгвокультурознавчу компетенцію, формуючи цілісне уявлення про мову, як національно-культурний феномен.

Важливим засобом удосконалення професійної підготовки вчителів для сучасної школи є ефективна організація самостійної роботи студентів. Аналіз науково-педагогічної літератури свідчить про існування різних підходів до визначення самостійної роботи. На думку І. Нагрибельної, самостійну роботу у системі підготовки майбутніх учителів початкових класів слід розглядати як «сплановану організаційно й методично скоординовану (доаудиторну, аудиторну, позааудиторну) пізнавальну діяльність майбутнього вчителя початкових класів для оволодіння фаховими компетентностями (мовною, мовленнєвою, комунікативною, дослідницькою, самоосвітньою), що реалізується без імперативних рекомендацій викладача, натомість в умовах систематичного педагогічного керівництва з можливістю вибору кожним студентом індивідуальної освітньої траєкторії» [8, с.50].

Особливого значення набуває самостійна робота студентів з курсу «Методика навчання української мови в початкових класах». Метою застосування різних видів самостійної роботи у лінгводидактичній підготовці вчителів початкових класів є закріплення знань програмового матеріалу, поданого на лекціях, а також методичних умінь і навичок, сформованих на практичних і лабораторних заняттях. Передбачається також, що під час самостійної роботи набуті студентами знання будуть розширюватись і поглиблюватись. До того ж у них вироблятимуться навички науково-дослідної роботи, необхідні сучасному педагогу.

Існує багато класифікацій типів і видів самостійної роботи студентів. Найбільш обґрунтованою, вважаємо, є класифікація П.І.Підкасистого, який

розмежовує самостійну роботу за зразком, реконструктивно-варіативну, евристичну (частково-пошукову) та творчо-дослідницьку. Так, предметно-діяльнісний спосіб навчання, який має місце в процесі методичної підготовки студентів до навчання української мови в 1-4 класах, нерідко вимагає від них діяти за принципом «роби, як я». А це означає, що викладач подає зразок виконання певного професійного завдання. Наприклад, показує прийоми закріплення в учнів-першокласників написання букви або методику звукового аналізу сприйнятого на слух слова.

Частіше студенти мають справу із застосуванням набутих теоретичних знань із методики навчання української мови в 1-4 класах. Йдеться про розв'язання ними методичних завдань, аналіз певних педагогічних ситуацій, що виникають на уроках української мови й літературного читання, складання планів-конспектів уроків, пошук відповіді на проблемне запитання під час лекції або практичного заняття, написання курсової та дипломної роботи. Як бачимо, поступово студенти мають навчитися відходити від зразка, активно включатися у пошук власних шляхів розв'язання методичних проблем.

Досвід читання курсу методики навчання української мови в початковій школі дозволяє класифікувати всі самостійні завдання за характером пізнавальної діяльності студентів на завдання репродуктивного (відтворюючого) характеру і завдання дослідницького характеру. Слід зазначити, що багато методичних завдань, пропонованих майбутнім учителям початкових класів, поєднують у собі в різному співвідношенні елементи продуктивної і репродуктивної діяльності. Так, завдання скласти вправи для учнів 3 класу з метою закріплення теми «Синоніми» може бути виконано за аналогією до відомих лексичних вправ, а може слугувати поштовхом до створення оригінальної вправи нового виду. Те ж саме стосується і фрагментів уроків. Змінюється характер завдань і під час роботи студентів із методичною літературою. Наприклад, читання статті, відповіді

на запитання викладача за її змістом, добір літератури з певної методичної теми, складання анотації, рецензування посібника чи статті тощо.

Самостійна робота з методики навчання української мови в початкових класах може проводитися на різних етапах навчального процесу: на лекціях, практичних і лабораторних заняттях, у позааудиторних умовах тощо. Як правило, на лекціях корисними є невеликі за обсягом самостійні завдання. Наприклад, розглядаючи зі студентами тему «Характеристика сучасного звукового аналітико-синтетичного методу навчання грамоти», викладач характеризує структуру процесу оволодіння першокласниками елементарними вміннями читати й писати. Майбутнім учителям пропонується до кінця лекції підготувати відповідь на запитання "Чим зумовлений поділ процесу навчання грамоти на такі періоди? Як обґрунтувати їх послідовність?».

Досвід показує, що подібні проблемні запитання на початку лекційного викладу налаштовують студентів на вдумливе, зацікавлене сприйняття навчального матеріалу, створюють сприятливі умови для його осмисленого міцного засвоєння.

Доцільно в ході лекції спиратися на результати спостережень студентів за уроками вчителів початкових класів, використовувати методичний досвід, набутий студентами під час педагогічної практики. Наприклад, на оглядовій лекції, присвяченій систематизації знань про компоненти повноцінної навички читання молодших школярів, запитуємо: «Як ви оцінюєте стан сформованості в учнів класу виразності читання, де ви були на практиці? Які, на вашу думку, методичні прорахунки вчителя спричинили основні недоліки?».

Як правило, самостійна робота студентів організовується під час проведення практичних і лабораторних занять, або безпосередньо в аудиторії, або – вдома. Окремі теми майбутнім учителям пропонується опрацювати повністю без участі викладача. Наприклад, «Історико-критичний

огляд методів навчання грамоти», «Методика вивчення розділу «Текст» у початковому курсі української мови».

У процесі лінгводидактичної підготовки вчителів початкових класів мають місце такі форми самостійної роботи, як індивідуальна, групова, колективна за участю викладача і без нього. Спинимось докладніше на найбільш ефективних видах самостійних завдань для студентів.

1. Читання відповідних розділів у підручниках і посібниках, професійно орієнтоване читання методичних статей.

2. Складання списку статей із певної теми і анотування кількох, що найбільше сподобалися. При цьому студенти слухають і доповнюють свої списки. Викладач нагадує, що анотація є дуже стислим викладом змісту статті. У структурі анотації такі елементи, як тема статті і перелік питань, порушених у ній, без розкриття їх змісту.

3. Рецензування методичних статей у такій послідовності:

- 1) назва статті, автор, де вміщено статтю;
- 2) тема статті, чому вона є актуальною;
- 3) основні положення статті;
- 4) висновки, яких дійшов автор статті;
- 5) де може бути використаний методичний матеріал.

4. Визначення цілей, завдань, змісту й послідовності (етапності) вивчення певної мовної теми (розділу) в початковій школі. При виконанні подібних завдань студенти користуються матеріалом лекції, підручником, дібраною методичною літературою.

5. Аналіз теми за шкільним підручником з української мови, складання методичного довідника до певної теми за наданою структурою:

- місце і значення теми в початковому курсі української мови;
- компетентності, яких учні набувають під час опрацювання цієї теми;
- науково-лінгвістичний і методичний аналіз виучуваного мовного матеріалу;
- труднощі, з якими стикаються школярі під час вивчення теми;

– основні методичні рекомендації щодо вивчення теми.

6. Складання методичного коментаря до типового плану уроку української мови або літературного читання. При цьому студентам пропонується дидактичний матеріал у вигляді планів уроків із методичного посібника або ж конспектів уроків, проведених досвідченими вчителями. Наприклад, план уроку навчання грамоти в букварний період може коментуватися студентами з таких позицій:

– На якому етапі процесу навчання першокласників грамоти доцільна така структура уроку і чому?

– Які зміни можливі й доцільні в структурі уроку по мірі оволодіння дітьми навичками читання?

– Як у плані уроку враховано особливості роботи з дітьми різного рівня підготовки?

– Де, коли і як краще провести цю роботу на уроці?

– Яка робота з розвитку дитячого мовлення передбачена на цьому уроці?

6. Складання фрагментів уроків. При цьому студент мотивовано пояснює, чому він дібрав саме такі прийоми, засоби та організаційні форми навчання дітей на уроці української мови або літературного читання. Майбутній учитель має показати, як на тому чи іншому етапі уроку здійснюється певна педагогічна ідея. Наприклад, як має бути організована перевірка домашнього завдання з метою повторення і систематизації набутих знань із теми «Будова слова» або підготовки учнів до сприйняття нового матеріалу про правопис префікса з- (с-).

7. Планування уроку, складання плану-конспекту уроку.

8. Виконання студентами завдань із шкільних підручників української мови й літературного читання з відтворенням ходу міркувань і пояснень учнів. Наприклад, виконуються завдання на різні види мовного розбору, письмо під диктовку з коментуванням, відповіді на запитання вчителя за змістом літературного твору під час його аналізу тощо. У такий спосіб

студенти засвоюють вимоги до учнівських відповідей, оформлення письмових записів, творчих робіт та ін.

9. Складання перевірочних робіт з української мови (добір текстів і завдань до диктантів з мови, розробка тестових завдань із мови й літературного читання для учнів 1-4 класів, добір текстів для різних видів письмових переказів і перевірки техніки читання школярів).

10. Вивчення типових учнівських помилок, пошук шляхів їх попередження й подолання. Така самостійна робота студентів містить елементи дослідницької діяльності, оскільки передбачає вивчення й аналіз дитячих письмових робіт, бесіди з учнями, різними за рівнем успішності навчання, спостереження за уроками вчителів тощо.

11. Добір завдань для організації самостійної роботи учнів на уроках української мови й літературного читання. Наприклад, розробити різнорівневі завдання для учнів 4 класу з теми «Речення з однорідними членами»; розробити завдання для організації групової роботи на уроці з теми «Дієслова минулого часу» (3 клас); дібрати прийоми самоконтролю виконання учнями певної вправи за підручником.

12. Добір цікавих матеріалів до уроків української мови й літературного читання. Йдеться про створення лінгвістичних казок, добір мовних та літературних ігор для молодших школярів, розробку студентами ребусів, кросвордів, анаграм тощо.

13. Добір наочних посібників, технічного забезпечення навчання для обладнання уроків української мови й літературного читання. Це передусім схематична наочність, необхідна для засвоєння молодшими школярами мовних понять, відомостей і правил, різноманітний роздавальний матеріал для учнів (картки із завданнями, перфокартки, сигнальні картки тощо). Зразки наочності студенти виготовляють власноруч.

14. Аналіз вправ, уміщених у підручниках української мови для початкових класів, і завдань до текстів у «Читанці». Виконуючи такі завдання, студенти вчаться оцінювати дидактичну, виховну і розвивальну

значущість кожної вправи, поданої в чинних підручниках, розуміти, з якою метою вправа рекомендована саме для цього уроку, на якому етапі уроку (актуалізація, первинне закріплення, повторення тощо) її доцільно запропонувати учням. Наприклад: Оцінити можливості для виховання учнів на уроці української мови в 2 класі з теми «Іменник»; відшукати в підручнику для 3 класу вправи, які сприяють засвоєнню учнями синтаксичних понять; поміркувати над тим, як організувати роботу над вправою, щоб вона найбільше сприяла розвитку мислення й мовлення другокласників; спрогнозувати, як на уроці з теми «Вживання апострофа після префіксів, що кінчаються на приголосний», розвиватиметься орфографічна пильність учнів.

15. Підготовка студентами коротких повідомлень методичного характеру.

Досвід показує, що студентам бракує вміння стисло, послідовно, логічно викладати власні думки. Саме з цієї причини вони стикаються із значними труднощами під час складання різних іспитів. Майбутнім учителям до кожної теми пропонуємо тематику коротких повідомлень. Так, до теми «Методика навчання молодших школярів орфографії» подається такий їх перелік:

а) методика засвоєння учнями початкових класів фонетичних написань;

б) методика опрацювання правопису слів з орфограмами у корені;

в) засвоєння правопису слів, які треба запам'ятати;

г) облік і аналіз правописних помилок учнів початкових класів.

Від студентів вимагається підготувати теоретичну частину на основі аналізу використаних літературних джерел, фрагмент уроку або весь урок і практичний додаток (пам'ятка, матеріал для ігор, схема аналізу орфографічних помилок тощо).

16. Підготовка рефератів, доповідей. Надзвичайно важливо організувати їх обговорення в групі, виступити опонентами. Допомогти в цьому може така схема аналізу доповіді (реферату):

а) як розкрито тему в її теоретичній і практичній частинах:

– чи виявив студент знання науково-методичної літератури з проблеми, чи зумів практично оцінити її;

– чи витримав систему викладу, логічний зв'язок між частинами доповіді?

б) чи переконав доповідач у важливості розробки цієї теми для практики викладання рідної мови в школі?

в) якою мірою в доповіді розкрито зміст програми і підручника з мови для початкових класів?

г) як ви оцінюєте манеру викладу доповідача (культура мовлення, темп, зв'язок з аудиторією)?

д) чи відповідають висновки тим завданням, які поставлені в доповіді?

17. Написання курсової роботи. Керуючи самостійною діяльністю студентів, важливо зорієнтувати їх в етапності виконання курсової роботи з методики навчання української мови в початкових класах. Так, підготовчий або теоретичний етап вимагає від студента вивчення психологічної, педагогічної, лінгвістичної та методичної літератури, її аналізу, визначення наукових засад розв'язання певної проблеми. Другий етап підготовки курсової роботи пов'язаний із спостереженнями студента за практикою викладання, за реалізацією теоретичних положень у процесі мовної освіти молодших школярів. Саме тому цей етап названо теоретико-практичним. І найскладнішим для майбутніх педагогів є третій етап, який передбачає проведення ними експерименту, формулювання узагальнень і висновків. Досвід переконує, що ця частина дослідження може бути успішно виконана студентами під час педагогічної практики в початкових класах.

Аналіз досліджуваної проблеми та науково-педагогічний досвід дають підстави для перевірки гіпотези, яка полягає у припущенні того, що

професійно-методична підготовка майбутніх учителів початкової школи до викладання української мови буде більш якісною за умови досконалого та систематичного вивчення лінгводидактичного матеріалу, винесеного на самостійне опрацювання.

Нами було розроблено план проведення та експериментального впровадження лінгводидактичного матеріалу до блоку з курсу «Методика навчання української мови» у контексті методичної підготовки майбутніх учителів до викладання української мови. Експериментальне дослідження складалося з трьох етапів:

- перший етап – **констатувальний** – передбачав проведення педагогічної діагностики знань, умінь і навичок студентів після опрацювання теми «Текст», що була винесена на самостійне опрацювання в курсі «Методика навчання української мови»;

- другий етап – **формульальний** – передбачав розробку завдань теоретичного та практичного спрямування, аналіз першоджерел, програми з української мови для початкової школи, підручників та експериментальне впровадження даного матеріалу в контексті самостійного опрацювання теми «Текст»;

- третій етап – **узагальнювально-контрольний** – передбачав статистичний аналіз отриманих результатів, їх порівняння та формулювання висновків щодо підтвердження чи спростування гіпотези дослідження.

З метою чистоти експерименту, для його проведення було встановлено **однакові умови реалізації завдань та вимоги до його учасників:**

- 1) експериментальну роботу з теми дослідження було проведено на базі кафедри філології ХДУ;
- 2) для участі в експерименті було запрошено студентів 421-451 (експериментальна група, ЕГ) та студентів 431-441 (контрольна група, КГ). За результатами рейтингу якості та успішності знань із курсу «Методика навчання української мови» ці студенти мають приблизно однаковий рівень знань;

- 3) експериментальна робота проводилась із теми «Текст». Дану тему було обрано відповідно до програми курсу, календарно-тематичного планування та в зв'язку з тим, що знання з даної теми несуть перспективний характер, можуть бути використані під час вивчення інших тем та має широке поле для реалізації плану опрацювання самостійно вивченого матеріалу;
- 4) критерії оцінювання рівня знань, умінь і навичок студентів було використано відповідно до загальнопедагогічних вимог, зокрема:
- **когнітивний критерій** із показниками: обізнаність із основними лінгвометодичними поняттями; розуміння студентами методів, прийомів та форм роботи з ними;
 - **репродуктивно-мовленнєвий критерій** із показниками: повнота відтворення змісту виучуваних понять, наявність у відповіді прикладів, адекватних змісту поняття;
 - **творчо-мовленнєвий критерій** із показниками: самостійність висловлення думок у сфері професійного спілкування, креативний підхід до пояснення вживання та функціонування основних груп лінгвістичних та лінгводидактичних термінів.

Констатувальний етап експериментального дослідження. На цьому етапі роботи було розроблено та запропоновано студентам структуру самостійного опрацювання теми «Текст» та проведення педагогічної діагностики за результатами перевірки отриманих знань, умінь і навичок після самостійного вивчення означеного матеріалу.

Студентам було запропоновано ряд питань, які мали продемонструвати їх рівень знань щодо ключових лінгвістичних понять з означеної теми та довести наскільки майбутні вчителі орієнтуються в методах та прийомах роботи з відповідної теми. Студенти мали проілюструвати свої практичні навички в різноманітті форм робіт по темі «Текст». Основною умовою роботи було знання вимог програми та аналізу діючих підручників.

Окрім зазначених вимог студенти ЕГ та КГ мали орієнтуватись у класифікації вправ, які є доцільними для виконання під час вивчення теми «Текст» (див.табл.1).

Таблиця 1

Рівень сформованості методичних умінь майбутніх учителів початкової школи з курсу „Методика навчання української мови“, (тема «Текст»), початок дослідного навчання

Рівні оволодіння матеріалом	Контрольна група (431-441, КГ)	Експериментальна група (421-451, ЕГ)
Високий	-	-
Достатній	8,5 %	6,5 %
Середній	65 %	66,8 %
Низький	26,5 %	26,7 %

Аналіз результатів педагогічного діагностування засвідчив, що, знання студентів з означеної теми є несистематичними, мають поверховий характер. Учасники експериментального навчання можуть відповісти на питання, спираючись тільки на той матеріал, що отримали на аудиторних заняттях з курсу (за умови, якщо студент був присутній на лекції чи аудиторному занятті). Студенти нездатні до глибокого та свідомого опрацювання матеріалу, винесеного на самостійне вивчення.

Зроблені висновки дають підстави для експериментальної розробки та впровадження лінгводидактичного матеріалу до блоку самостійної роботи з теми «Текст». Було розроблено алгоритм виконання завдань для самостійного опрацювання означеної теми, за яким студенти ЕГ мали готуватись до перевірки знань. Студенти КГ отримали завдання повторно вивчити заданий матеріал за поставленими напередодні питаннями.

Послідовність опрацювання матеріалу, винесеного на самостійне вивчення

1. Теоретичне вивчення матеріалу з теми «Текст» засобом конспектування першоджерел з сучасної української мови та методики навчання української мови.
2. Добір спеціальних вправ та завдань для учнів початкових класів з означеної теми відповідно до програмових вимог.
3. Аналіз вимог програми щодо знань, умінь і навичок учнів з означеної теми (за класами).
4. Педагогічне конструювання методичного апарату до змісту навчання, спрямованого на вдосконалення теоретичних та практичних навичок учнів.

Формувальний етап експериментального дослідження. На цьому етапі роботи студенти ЕГ добирали, систематизували та аналізували лінгводидактичний матеріал відповідно до запропонованого алгоритму.

Узагальнювально-контрольний етап дослідження. Студенти 421-451 групи опрацювали матеріал з самостійного блоку відповідно до зазначеного алгоритму. Вони проаналізували достатню кількість першоджерел з поданого переліку літератури. Було досліджено програмові вимоги до знань, умінь і навичок молодших школярів відповідно до кожного класу. Особливу увагу слід звернути на те, що студентам було поставлено завдання використати метод педагогічного конструювання. Студенти дібрали спеціальні завдання та вправи для учнів 1-4-х класів згідно з вимогами програми. Проведена робота мала свідомий, професійно-вмотивований характер. Студенти 431-441 групи опрацювали тему «Текст», спираючись на уже відомий їм матеріал лекційних занять та обмежились копіюванням інформації зі списку пропонованої літератури. Під час роботи на цьому етапі експериментального дослідження було з'ясовано, що найбільші труднощі в самостійному опрацюванні матеріалу мали ті студенти, які не відвідували лекційні та практичні заняття з певних причин. Вони не мали теоретичної інформації, а для свідомого, систематичного опрацювання блоку самостійної роботи бракувало теоретичної підготовки з основних питань та професійної мотивації.

Аналіз та перевірка знань, умінь і навичок студентів ЕГ та КГ, які опрацювали тему «Текст» дав результати, які ілюструє таблиця 2.

Таблиця 2

Рівень сформованості методичних умінь майбутніх учителів початкової школи з курсу «Методика навчання української мови», (тема «Текст»), заключний етап дослідного навчання

Рівні оволодіння матеріалом	Контроль на група (431-441, КГ)	Експериментальна група (421-451, ЕГ)
Високий	-	3 %
Достатній	7,5 %	10 %
Середній	66 %	72,3 %
Низький	26,5 %	14,7 %

Аналіз проведеної роботи засвідчив, що у результаті впровадження зазначеної системи роботи в контексті опрацювання теми «Текст» з'явилась позитивна динаміка щодо збільшення рівня якості знань, умінь і навичок майбутніх учителів. У порівнянні з початком дослідного навчання в ЕГ з'явилися студенти, які оволоділи матеріалом на високому рівні – 3%. На 3,5% збільшилась кількість студентів, знання яких відповідають достатньому рівню. На 5,5% збільшилась кількість студентів, що змогли більш якісно опрацювати матеріал і їх знання віднесено до середнього рівня. Натомість на 2% зменшилась кількість студентів із низьким рівнем знань.

У результаті експериментального впровадження матеріалу до блоку самостійної роботи з теми «Текст» збільшився якісний рівень засвоєння лінгводидактичного апарату з означеної теми у майбутніх учителів початкової школи. Це свідчить про те, що свідомо, систематична, професійно-вмотивована діяльність по вивченню матеріалу, винесеного на самостійне опрацювання, сприяє якісній методичній підготовці майбутніх учителів до навчання української мови.

Таким чином, було досягнуто мету експерименту та підтверджено гіпотезу дослідження.

3. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до організації читацької діяльності учнів

Початкова ланка освіти є фундаментом для набуття учнями в майбутньому необхідних знань та формування навичок. Від результативності та ефективності початкової освіти значною мірою залежить якість функціонування середньої і старшої школи. Тому виявлення ключових проблем на етапі молодшої школи сприятиме поліпшенню якості освіти на всіх рівнях навчання.

Літературне читання – один із основних предметів у системі початкової освіти. Поруч із українською мовою він формує функціональну грамотність, сприяє загальному розвитку і вихованню дитини. Якість читання забезпечує результативність навчання з інших предметів початкової школи. Сучасний стан читання школярів не задовольняє ні школу, ні суспільство. Досвід показує, що певна кількість учнів не розуміють змісту тексту, особливо під час читання мовчки, читають вголос повільно, технічно недосконало, невиразно. Пріоритетною метою навчання читанню в початковій школі є формування читацької компетентності молодшого школяра, усвідомлення себе як грамотного читця, здатного використовувати набуті навички для самоосвіти. У Державному стандарті загальної початкової освіти читацька діяльність розглядається як "комунікативна мовна пізнавальна діяльність, спрямована на сприйняття, осмислення і відтворення прочитаного" [20]. Це вимагає від педагога особливої уваги до підготовки уроків літературного читання.

Реалізація ідей особистісно зорієнтованого навчання потребує індивідуалізації читацької діяльності учнів. Це зумовлює необхідність систематичного застосування диференційованих і творчих завдань, завдань на вибір, урахування в оцінюванні навчальних досягнень (зокрема, темп читання, виразність) індивідуальних особливостей учнів, їх читацьких інтересів.

Вирішення вказаних завдань потребує внесення відповідних змін до програм підготовки майбутніх вчителів початкової школи.

Курс "Методика навчання літературного читання", що посідає важливе місце серед навчальних дисциплін, які забезпечують вищу педагогічну освіту, оскільки читання є невичерпним джерелом знань, є важливим засобом духовного, емоційного та розумового розвитку учнів початкових класів. У процесі читання збагачується, уточнюється словниковий запас молодших школярів, розширюються їх світоглядні уявлення, виробляється вміння висловлюватись усно і письмово. Тому навчання дітей читати, вироблення у них стійкого інтересу до цього виду діяльності було і залишається актуальним у початковій школі, а методика навчання літературного читання як навчальна дисципліна у підготовці вчителя початкових класів посідає одне з центральних місць. Перегляд загальнокультурних і соціолінгвістичних підходів до вивчення літератури та української мови, яка має статус загальнодержавної в суверенній Україні, зумовлює посилення уваги до фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи. Відтак, курс "Методика навчання літературного читання" є теоретичною й водночас практично спрямованою навчальною дисципліною, бо служить не лише дослідженню норм і правил навчання конкретного предмета, а й покликана забезпечити фахову підготовку майбутнього вчителя, вдосконалення його педагогічної майстерності.

Вивчення методики літературного читання у педагогічному виші покликане допомогти майбутнім учителям початкових класів оволодіти знаннями про: теоретико-методичні засади літературного читання (види, способи, якості повноцінного читання молодших школярів; типи і структура уроків класного читання, уроки позакласного читання у початковій школі); методичні основи роботи з літературним твором (основні етапи процесу роботи над художнім твором; особливості аналізу творів різних родів і жанрів); інноваційні технології навчання літературного читання (використання інформаційно-комп'ютерних, інтерактивних технологій

навчання під час навчання літератури молодших школярів; організація проектної діяльності молодших школярів із літературного читання).

Предметом вивчення навчальної дисципліни є зміст, система принципів, форм, методів, прийомів та засобів ефективного навчання літературного читання і виховання читачів-учнів засобами художнього слова [1].

У процесі вивчення дисципліни "Методика навчання літературного читання" студенти ознайомлюються із загальними питаннями методики навчання літературного читання в початковій школі (завдання, зміст, принципи, методи, прийоми навчання мови; типологія уроків), а також із розвитку мовлення, удосконалення мовних умінь і навичок та культури мовлення учнів). Належну увагу приділено аналізу чинних програм, підручників, психологічних основ і загальнодидактичних принципів навчання читання.

Мета вивчення дисципліни "Методика навчання літературного читання" у педагогічному навчальному закладі – опанування майбутніми учителями знань шкільних програм і підручників з літературного читання, розуміння закономірностей формування знань, умінь і навичок молодших школярів з літературного читання, оволодіння студентами методикою формування в учнів системи початкових уявлень і понять їхньої мовленнєвої культури, опанування студентами методикою формування у молодших школярів повноцінної навички читання, здатністю аналізувати різні за жанрами літературні твори та виховувати у молодших школярів загальнолюдські цінності засобами художнього слова [1].

У процесі навчання у виші майбутні вчителі ознайомлюються із законодавчими актами України про вищу освіту, теоретичними, методичними та методологічними основами дидактики викладання мовознавчих дисциплін у контексті адаптації освіти України до Болонського процесу. Належна увага приділяється аналізу навчальних і робочих програм,

підручників, навчальних посібників, методичних рекомендацій для педагогічних факультетів вищих навчальних закладів.

Оскільки саме на лекціях, практичних заняттях студенти набувають декларативних знань про загальноприйняті теоретичні положення мовознавчих дисциплін у вищій школі та про нові дискусійні ідеї вітчизняних і зарубіжних мовознавців, а також процедурних знань про технологію мовної освіти студентів, то значна увага приділяється таким питанням, як структура лекції, планування й методика проведення практичних занять у вищій школі, оцінювання студентської успішності.

Системою методичної освіти майбутніх викладачів мовознавчих дисциплін вищої школи передбачаються організаційні форми навчання, адекватні умовам кредитно-модульної системи:

- лекції (вступна: ознайомча, настановча, інструктивна; інформаційна (тематична): методологічна, загальнопредметна, лекція теоретичного конструювання, лекція-конкретизації, лекція-інтеграція, узагальнювальна; підсумкова лекція; оглядово повторювальна, консультативна); нетрадиційні лекції (багатоцільова, проблемна, лекція-брейнстормінг, лекція із заздальгідь запланованими помилками; лекція-візуалізація; лекція із застосуванням техніки зворотнього зв'язку (інтерактивна лекція); лекція-конференція тощо) та навчальні екскурсії, спрямовані на набуття студентами методичних знань;

- практичні заняття, навчальні конференції, педагогічна практика, спрямовані на оволодіння методичними вміннями та навичками;

- випускна кваліфікаційна робота, педагогічна практика, спрямовані на контроль методичних знань і вмінь студентів [14].

Лекційний курс передбачає висвітлення основних питань методики викладання літературного читання у вищій школі та є науково-теоретичною базою, що забезпечує усвідомлене засвоєння прикладних питань лінгводидактики у вищій школі. Лекція є процесом, під час якого у студентів формуються знання, забезпечуються мотиваційний компонент і загально-орієнтований етап оволодіння науковими знаннями. Окрім того, лекції

розкривають перед студентами найважливіші проблеми методики та тим самим стимулюють їх науково-дослідну роботу під час навчання у вищій школі.

Практичні заняття. Кожне практичне заняття спрямоване на формування професійних умінь і навичок, якими повинен володіти викладач.

Формами проведення практичних занять передбачено: перевірку якості знань теоретичного матеріалу (усне опитування, письмове тестування, контрольні зрізи); рольові ігри; спостереження та аналіз занять й окремих фрагментів; конференції; дискусії; виправлення та класифікація помилок у письмових роботах студентів; розроблення планів-конспектів занять різних типів; добір наочності, дидактичного матеріалу; моделювання навчальної ситуації в аудиторії; захист залікових занять. Окрім того, на практичних заняттях відбувається обговорення наукових статей із теми, ознайомлення з навчальною практикою окремих викладачів, педагогічних колективів, досвід яких висвітлюється на сторінках фахових журналів.

Під час практичного заняття, індивідуальних консультацій зі студентами викладач використовує обговорення, дискусії, бесіди, "круглі столи", рольові ігри. Обговорення є дуже ефективною формою навчання, оскільки воно перетворює студентів на активних учасників навчального процесу. Але обговорення – це не просто момент цікавих бесід або можливість для студентів поговорити, а важливий інструмент навчання: отримання інформації, розв'язання суперечок, розвиток навчання, перевірка ідей тощо. Характер такого обговорення контролюється викладачем, який готовий втрутитися, щоб надати дискусії цілеспрямованості.

Дискусію викладач організовує за допомогою методу Сократа: ставляться запитання, перевіряються відповіді, тим самим група спрямовується у заздалегідь визначеному напрямку.

Іншим видом роботи під час практичного заняття, індивідуальних консультацій із студентами є бесіда, яка, як правило, пов'язана з концепцією заняття, і викладач виступає головним чином посередником і гідом у бесіді

самих студентів. Викладач ставить студентам запитання, щоб стимулювати дебати.

"Круглі столи" під час занять у вищих навчальних закладах відомі як публічні дискусії, ключовим фактором яких є вдало обрана тема. У процесі обговорення всім студентам надається можливість ставити запитання, відповідати на запитання співучасників дискусії, обмірковувати та занотовувати наведені аргументи, в кінці підвести підсумки. Якби теми не було обрано, студенти повинні написати дві роботи: одну до дискусії, а другу – після.

Рольові ігри є спеціально розробленою та структурованою формою роботи групи. Вона передбачає виконання акторських ролей на базі вивченого матеріалу. Студенти мають відмовитися від звичайної ролі спостерігача і на певний час стати активними учасниками аналізованих подій чи ситуацій. До заняття студент має подати викладачеві письмовий нотаток щодо обраної ролі, викладач, повертаючи після перевірки, висловлює зауваження і поради стосовно того, що слід ще прочитати та підготувати. Після її завершення викладач може запропонувати письмову підсумкову роботу, яка допоможе студентам ще раз оцінити свої можливості.

Індивідуальна робота є формою організації навчального процесу, яка передбачає створення умов для якнайповнішої реалізації творчих можливостей студентів через індивідуально спрямований розвиток здібностей, науково-дослідну роботу та творчу діяльність. Індивідуальні заняття проводяться під керівництвом викладача у позааудиторний час за окремим графіком, складеним кафедрою з урахуванням потреб і можливостей студента. Індивідуальні заняття на старших курсах мають науково-дослідний характер і передбачають безпосередню участь студента у виконанні наукових досліджень та інших творчих завдань. З метою опанування курсу методики вивчення української мови у вищій школі використовуються такі види індивідуальних занять, як: консультація, індивідуальне завдання, індивідуальне навчально-дослідне завдання.

Консультація – один із видів навчальних занять, які проводяться з метою отримання студентом відповіді на окремі питання теоретичного або практичного характеру та для пояснення певних теоретичних положень або аспектів, їх практичного застосування.

Індивідуальне завдання – форма організації навчання, що має на меті поглиблення, узагальнення та закріплення знань, які студенти отримують у процесі навчання, а також застосування цих знань на практиці. Такі завдання студентами виконуються самостійно під керівництвом викладача. У випадку, коли завдання мають комплексний характер, до їх виконання можуть залучитися кілька студентів.

Ефективним видом індивідуальних робіт є підготовка реферату (захист реферату є складовою частиною заліку).

Засвоєння методики викладання літературного читання у вищій школі потребує ознайомлення з науковою літературою і підготовки рефератів із тієї чи іншої теми курсу.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання є видом позааудиторної самостійної роботи студента, що використовується у процесі вивчення програмного матеріалу навчального курсу та завершується разом зі складанням іспиту з зазначеної дисципліни. Індивідуальне навчально-дослідне завдання – це завершена теоретична або практична робота у межах навчальної програми курсу, яка виконується на основі знань, умінь і навичок, одержаних у процесі лекційних, семінарських, практичних і лабораторних занять та самостійно вивченого матеріалу, охоплює декілька тем або зміст навчального курсу в цілому.

У процесі оцінювання знань студентів використовуються такі форми та методи діагностики: усне опитування (фронтальне, групове, індивідуальне); самостійні роботи у формі тестування та розгорнутих відповідей на запитання; творчі завдання; метод моделювання; метод проєктів; робота в групах; самоконтроль.

Під час діагностики знань студентів потрібно враховувати обсяг інформації, оперування поняттями, категоріями, фактами, основними теоріями, законами, закономірностями й принципами, ступінь їх пізнання, здатність до систематизації та узагальнення, що передбачає:

- пізнання й визначення понять, розуміння їх сутності, розкриття змісту, встановлення сукупності зв'язків і залежностей між окремими частинами й цілим тощо;
- виокремлення головних, актуальних теоретичних проблем, усвідомлення їх глибини та визначення шляхів розв'язання;
- розуміння законів, закономірностей, принципів, концепцій;
- здатність до узагальнення, систематизації, класифікації літературознавчих явищ.

Для оцінки вмінь студента педагог має враховувати:

- наявність конкретних умінь, їхню глибину, стійкість і гнучкість;
- ступінь опанування основними прийомами діяльності та їх творче застосування під час розв'язання нестандартних завдань у різноманітних ситуаціях майбутньої професійної діяльності;
- здатність моделювати професійні дії;
- упевненість, самостійність, обґрунтованість, систематичність цих дій;
- зміст самоаналізу результатів власних дій, характер зіставлення отриманих результатів з основною метою діяльності;
- умотивованість дій та їх усвідомлення;
- наявність помилок, їхня кількість і характер, ступінь впливу на остаточний результат діяльності;
- ступінь ефективності та якість виконаних дій тощо.

Оцінюючи навички студентів, потрібно врахувати:

- наявність практичних навичок у галузі навчальної дисципліни, що сприяють успішному опануванню професійної діяльності;
- якість, швидкість, стійкість, точність їх виконання в різноманітних умовах, зокрема й екстремальних.

Сьогодні найбільшою проблемою є те, що студенти, які через кілька років прийдуть до школи і повинні будуть керувати дитячим читанням, самі не є справжніми читачами. Це перегукується із проблемами шкільного навчання. Серед тенденцій сучасної школи дуже турбує намагання вчителя контролювати, а не навчати. Сучасні вчителі менше розповідають на уроках. Частково це пов'язано із активними, але не завжди підготовленим впровадженням в навчальний процес новітніх технологій. Протягом навчання в педагогічному університеті студенти повинні заповнити прогалини у власній літературній освіті. При цьому треба враховувати той факт, що в студентів цього факультету вибір фаху не пов'язаний з чітко сформованим інтересом до літератури чи іншої галузі культури, він зумовлений переважно психологічними мотивами ("Подобається працювати з дітьми"). До речі, ця тенденція спостерігається не тільки у вишах України.

На що треба звернути особливу увагу в літературознавчій підготовці студентів – майбутніх вчителів початкових класів? Зміни в сучасних підходах до навчання читати молодших школярів пов'язані з поступовою переорієнтацією уроків читання на літературне читання, введенням літературознавчого компонента в освітню систему початкової школи. Метод літературного читання, спрямований на вивчення твору як явища літератури, формування уявлення про літературу як виду мистецтва й системи, що має історико-соціальну основу, що виявляється через особистість письменника-творця, його погляди, літературні зв'язки з письменниками-сучасниками, а також існування даного твору в часі.

Важливим складником професійної підготовки майбутніх учителів до проведення уроків літературного читання є предмет "Дитяча література", який повинен забезпечити достатній рівень читацької діяльності і літературної освіти для наступного усвідомленого засвоєння методики читання, сприяти формуванню студента як особистості.

Без урахування специфіки художнього твору, без знання літературознавчих основ його аналізу, вчитель не в змозі грамотно будувати

уроки, а значить й успішно здійснювати процес виховання дитини. Знання теорії літератури і набуття комплексу практичних навичок кваліфікованого читача є важливою умовою професійної роботи вчителя в сучасній системі навчання читати. Оволодіння спеціальною термінологією надає вчителю можливість звертатися за допомогою до літературознавчої критики. Але основний акцент має бути зроблено на практичному літературознавстві. Учитель молодших класів повинен демонструвати зразок читацької діяльності, розкривати способи роботи з текстом, виступати як кваліфікований читач, який вміє осмислювати твір, вести осмислений пошук необхідних джерел інформації. Учитель початкових класів має знати історію дитячої літератури, процес її виникнення, становлення та сучасний стан, оскільки знання різної літератури є об'єктивним показником читацької самостійності, зрілості. Найбільш важливим для вчителя початкових класів є знання фольклору, літературної вітчизняної спадщини XIX-XXI століть, зарубіжної класики та творів видатних сучасних дитячих письменників. Літературне читання в початковій школі передбачає ознайомлення з колом дитячого читання у всьому розмаїтті тематики, авторського складу, видів, форм, творів. Учитель має вміти легко встановлювати зв'язки: автор-твір-тема, автор-твори-теми, тема-автори-твори. Оптимальним є поступове формування читацького досвіду протягом всього терміну навчання.

Нагальною проблемою є розробка питань літературознавчої критики (поки що немає ні газети, ні журналу, який би цілеспрямовано аналізував дитячу літературу), формування центрів дитячої книги і дитячого читання, створення єдиного центру, який координував і узагальнював локальні дослідження окремих сторін читання.

Отже, на основі узагальнення результатів проведеного дослідження можна стверджувати, що підвищення ефективності навчальної діяльності студентів педагогічних факультетів пов'язане з упровадженням у навчальний процес вищої школи технології формування їх професійної читацької компетенції.

¶ Висновки

Під час формування мовної особистості майбутнього вчителя початкової школи необхідно звертати увагу на культуру його мовлення. Мовленнєва культура особистості значною мірою залежить від зорієнтованості удосконалення норм літературної мови. Щоб мовлення було бездоганним необхідно досконало володіти нормами літературної мови: орфоепічними, акцентуаційними, орфографічними, лексичними та фразеологічними, морфологічними, синтаксичними та стилістичними. Високий рівень володіння мовленням визначають як культуру мовлення. Це важливий аспект індивідуальної характеристики людини в її професійній діяльності.

Якісна підготовка сучасного вчителя початкової школи в контексті його мовної і мовленнєво-методичної підготовки виходить на рівень базової професійної компетенції педагога, оскільки формування комунікативної компетентності молодшого школяра є провідною метою навчання мови та належить до ключових компетентностей.

1. У ході дослідження з'ясовано, що лінгводидактична підготовка до навчання української мови у початкових класах обумовлена низкою чинників. До них відносять:

- процес засвоєння теоретичних знань із методики навчання української мови в 1-4 класах і формування спеціальних умінь, необхідних для навчання цього предмета;

- результат зазначеного процесу, що характеризується певним рівнем розвитку особистості, сформованості методичних знань, умінь і навичок. Важливим методичним прийомом, яким мають володіти компетентні вчителі в процесі викладання української мови, є прийом педагогічного конструювання;

- педагогічну систему, що має певний зміст і структуру;

- пізнавальну діяльність, пов'язану із засвоєнням методичних знань і активним уключенням їх у практичну методичну діяльність.

Усі компоненти лінгводидактичної підготовки вчителя початкової школи взаємопов'язані між собою. Навчальний матеріал подається у трьох напрямках: лекційний блок, практичні заняття, блок тем, винесених на самостійне опрацювання. Особливої уваги набуває той факт, що не всі студенти здатні адекватно опрацювати матеріал, винесений на самостійне вивчення. Вони обмежуються повторенням тієї інформації, що отримали під час аудиторних занять. Тому в контексті взаємовідповідності структурних компонентів навчального процесу питання самостійного вивчення матеріалу набуває особливого значення.

Важливою метою лінгводидактичної підготовки майбутніх учителів початкових класів є забезпечення їх науково-методичними знаннями про навчально-виховний процес літературної освіти молодших школярів і вироблення у студентів умінь застосовувати ці знання у практичній діяльності, а саме навчання літературного читання в школі. Запорукою якісного формування читацької, літературознавчої, бібліотечно-бібліографічної та особистісно-діяльнісної компетенцій (які є складовими літературної компетенції), розвитку читацької самостійності школярів є літературна компетентність самого вчителя, фахове вирішення поставлених перед ним завдань на уроках класного й позакласного читання, організації роботи з художньою книгою в позаурочний час.

Література:

1. Валуєва І.В. Збірник авторських програм / І.В.Валуєва, Ю.Ю.Мельничук, О.В.Мироненко, І.А.Нагрибельна, В.І.Перепьолка, Л.М.Покорна, Н.І.Сидоренко, Л.Г.Сугейко – Херсон: ХДУ, 2018. – 189с.
2. Вашуленко М.С. Українська мова і мовлення в початковій школі: Метод. посіб. / М.С.Вашуленко. – К.: Видавничий дім «Освіта», 2018. – 400с.
3. Коваль Г.П. Методика читання: Навчальний посібник. / Г. П. Коваль. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2010. – 280 с.

4. Мацько Л.І. Культура української фахової мови / Л.І.Мацько, Л.В. Кравець. – К.: ВЦ «Академія», 2007. – 360 с.
5. Мельничук Ю.Ю. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до формування мовної толерантності молодших школярів / Ю.Ю.Мельничук // Молодий вчений: науковий журнал. – Херсон: ТОВ «Видавничий дім «Гельветика», 2016. – Ч. IV. – №4 (31). – С. 553 –556. Журнал включено до міжнародних наукометричних баз: РИНЦ, Index Copernicus, Google Scholar.Режим доступу<http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2016/4/133.pdf>
6. Мироненко О.В. Формування мовної особистості майбутнього вчителя початкової школи шляхом реалізації норм літературної мови / О.В.Мироненко // Stav, problemy a perspektivy pedagogickeho študia a socialnej prace: zbornik prispevkov z medzinarodnej vedeckej konferencie. – Slovak Republic, Sladkovicovo: Vysoka škola Danubius. – 2016. – 28 – 29 oktobra. – 246 с. – С. 56 – 59.
7. Нагрибельна І.А. Модернізація лінгводидактичної освіти засобом дистанційного навчання / І.А. Нагрибельна, Л.Г. Сугейко. – Херсон, 2018. – С. 132 – 135.
8. Нагрибельна І.А. Самостійна робота в системі підготовки майбутніх учителів початкової школи до навчання української мови /І.А.Нагрибельна. – Херсон: ТОВ «ВКФ «СТАР» ЛТД», 2016. – 310 с.
9. Нагрибельна І.А. Самостійна робота студентів під час вивчення методик української та російської мов: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів напряму підготовки «Початкова освіта» / І.А.Нагрибельна, Л.Г.Сугейко, Ю.Ю.Мельничук. – Херсон: ТОВ «ВКФ «СТАР» ЛТД», 2014. – 292 с.
- 10.Нова українська школа: порадник для вчителя / Під заг. ред. Бібік Н.М. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. – 206 с.
- 11.Перепьолка В.І. Формування професійної мовнокомунікативної компетентності майбутніх учителів початкових класів / В.І Перепьолка //

- Збірник наукових праць: ДВНЗ «Криворізький національний університет».
– Кривий Ріг, 2016. – С. 55 – 60.
12. Сидоренко Н.І. Моделювання самоосвітньої діяльності майбутнього вчителя початкової школи: діагностичний аспект / Н.І. Сидоренко, Н.М.Борисенко // Збірник наукових праць: ДВНЗ «Криворізький національний університет». – Кривий Ріг, 2016. – С. 17-24
13. Сидоренко Н.І. Основи культури і техніки мовлення/ Н.І. Сидоренко. – Херсон: Видавництво ПП Вишемирський В.С., 2014. – 75 с.
14. Сидоренко Н.І. Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до українознавчої роботи / Н.І. Сидоренко // Педагогічна теорія і практика: [зб. наук. праць / ред. кол. Артемова Л.А., Пилипенко О.І. та ін.]. – Вип. 5. – К.: КИМУ, 2014. – С. 452 – 467.
15. Сугейко Л.Г. Інновації у підготовці мовної особистості вчителя початкової школи / Л.Г.Сугейко // Педагогічні науки: збірник наукових праць. – Випуск 65. – Херсон: ХДУ, 2014. – С. 367 – 370.
16. Сугейко Л.Г. Лінгвокультурологічний аспект вивчення сучасної української мови під час формування професійної компетентності студентів вишу / Л.Г.Сугейко // Українська мова і література в школі України. – Київ: Педагогічна преса, 2018. – №5. – 64 с. – С. 34 – 37.
17. Сугейко Л.Г. Формування професійної мовленнєвої компетенції майбутніх учителів початкових класів / Л.Г. Сугейко // Stav, problemu a perspektivu pedagogickeho študia a socialnej prace: zbornik prispevkov z medzinarodnej vedeckej konferencie. – Slovak Republic, Sladkovicovo: Vysoka škola Danubius. – 2016. – 28 – 29 oktobra. – 246 с. – С. 55 – 57.
18. Типові освітні програми для закл. загальної середньої освіти: 1 – 2 класи. – К.: ТД «Освіта – ЦЕНТР+», 2018. – 240 с.

Лингводидактическая подготовка современного учителя начальной школы

Linguistic and didactic training of a modern teacher of primary school

Лінгводидактична підготовка сучасного вчителя початкової школи

ЗМІСТ

Вступ

1. Формування мовної особистості майбутнього вчителя початкових класів шляхом реалізації норм літературної мови
2. Професійна підготовка майбутнього вчителя початкової школи під час вивчення лінгводидактичних дисциплін
3. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до організації читацької діяльності учнів

Висновки